2494 (103)

IO. ZACHARIAE HARTMANNI D.
INSTITVT. ET IVRIS PATRII PROFESSORIS
ORDINARII KILIONENSIS

COMMENTATIO IVRIDICA
DE
CONIVGIBVS INCANTATIS
EORVMQVE SEPARATIONE

Von bezauberten Ehe-Leuten,
Durch Nesselknüpfen, Schloß zuschnappen ꝛc.
und derselben Scheidung.

IENAE EX OFFICINA SCHILLIANA 1741.

7440 H315
A.42266 (10)
CORNELL UNIVERSITY LIBRARY

CONSPECTVS DISSERTATIONIS.

§. I. *Coniugiorum necessitas & vtilitas.*

§. II. *Obiter de etymologia coniugii & vocis incantare. Definitio coniugii.*

§. III. *An detur coniugium incantatum? quæritur; & affirmatur.*

§. IV. *Obiectio: mali illius non dari posse rationem naturalem. Responsio.*

§. V. *Quot modis contingere queant ligationes inter coniuges.*

§. VI. *Quinam hoc loco nodatorum coniugum nomine propre veniant? Differentia inter illos, & natura, vel facto humano impotentes. De signis & notis cognoscendi ligatos seu nodatos coniuges. De ligatione & impotentia magica respectiua.*

§. VII. *Generatim de separatione coniugum incantatorum.*

§. VIII. *Qualis impotentia requiratur, vt ſeparatio incantatorum coniugum admitti poſsit. Debet illa impotentia eſſe plena.*

§. IX. *Incurabilis & perpetua. An ad tollendam ligationem, qua laborat coniux, magicam, ad magorum auxilium confugere licet? Negatur.*

§. X. *An adire minimum magos licet? Non indiſcriminatim.*

§. XI. *An impotentia ex incantatione ſemper perpetua ſit? Incantatio & ligatio temporaria quandoque in perpetuam tranſit. Exemplum nobilis cuiusdam Papienſis.*

§. XII. *Vt ligatio coniugii magica perpetua habeatur, quantum temporis ſpatium requirant iura? Quomodo computandum id tempus ſit?*

§. XIII. *Nullo declarato ac diſſoluto matrimonio propter incantamentum & legationem magicam, an id redintegrandum, ſi poſtea ſanitas redierit?*

§. XIV. *Matrimonium propter incantationem & ligationem non ſoluitur, niſi ante copulam car-*

carnalem deprehensa fuerit ligatio. Gallorum cautela.

§. XV. *Obiectio. Responsio.*

§. XVI. *Quid si incertum, accideritne impotentia ante matrimonii consummationem, an vero post illam?*

§. XVII. *Quid si tamen indubitatum, maleficium contigisse coniugio carnali copula iam consummato, & statim post commixtionem?*

§. XVIII. *De separatione coniugum ex capite odii per magiam conflati.*

§. I.

Ex coniugiorum bonitate ciuium salus maxime pendet: in quo verae Politices Cultores conueniunt. Vnde illud Philosophorum Princeps, Aristoteles: *elementum mundi & seminarium generis humani, Lib. I. c. 3. Oecon.* appellauit. Audiamus Imperatorem Iustinianum: *Matrimonium*, inquit, *sic est honestum, vt humano generi videatur immortalitatem artificiose introducere, & ex filiorum procreatione renouata gene-*

Coniugiorum necessitas & vtilitas.

nera manent. Nov. 22. in præf. Idem ſine dubio Veteres per conſuetum illum ritum, quem in vrbe condenda adhibebant, denotare voluerunt, quem, poſt alios, his verbis refert *Zahn. Ichnogr. municip. c. 1. n. 12. ſeqq. Qui vrbem nouam condere voluit, tauro & vacca arabat; Vbi araſſet, murum faciebat; vbi portam volebat eſſe, aratrum tollebat, & portam vocabat a portando; aratrum qui tenebat, laciniam togae in humerum dextrum reiiciebat, ſeſeque cingebat, vel quia is ſacris operantium erat habitus, inter quae ſacra & opus condendae vrbis referebatur, vel vt commodius ſtiuam tenere poſſet; denique vt multitudinem ciuium togato.* i. e. *pacifico habitu fouendam eſſe oſtenderet, neque ſolum bellicis artibus ciuitates vigere, ſed multo magis pace florere, aratrum, cuius vomer fuit aereum, in perpetuitatis ſymbolum, dirigebat conditor ipſe; Si vero mulier ponendae Vrbis auctor fuit, id muneris penes architectos relinquebatur. In fodiendo glebae interne reiiciebantur, quoniam omnis fertilitas in vrbem importanda. Sulcus ille, quo loca murorum deſignabantur, dictus fuit: ſulcus primigenius. Bo-*

ues

ues duo tantum erant, taurus ſcilicet & vacca, quo legitimum inter marem & fœminam matrimonium denotabant, quod rempublicam tuetur & auget. Boues illi erant albi, vt illo candore oſtenderentur ciues ſine labe; praeterea ita iuncti boues, vt vacca interior, taurus exterior eſſet: Mulieris enim eſt, quae intra domum ſunt, curare, viri autem exteriora. l. c. ibique cit. *Iul. Caeſ. Buleng. de Rom. Imp. & Limn. de Iur. Publ.*

§. II.

Hæc adducere, non vt etymologiæ coniugii, a quo coniuges dicuntur, ſatisfieret, ſed vt neceſsitas illius magis pateſceret. Iam enim ſiue a *iungendo*, ſiue a *iugo*, vt plerique volunt, coniugium potius deriuare quis amet, nobis idem eſt, quippe qui praelia hæc etymologica aliis relinquimus. *conf.* interim Beat. Dn. Stein. *Diſſert. de coniugio maris & fœminæ locupletis. Regiom. 1720. habit.* §. 4. Pariter, quid *incantare & incantatum* ſignificet, neminem facile praeteribit, vt adeo eius vocabuli euolutioni multum immorari vix operæ pretium ducamus. Id notaſſe magis fortaſſe expedit,

Obiter de Etymologia coniugii, & votis: incantare. Definitio coniugii.

nuptias,

nuptias, *matrimonium* & *coniugium*, ex communi vſu loquendi, nobis ſynonyma exiſtere, nec inter illa differentiam, niſi nominalem, cum Doctoribus, haud infimæ auctoritatis agnoſcimus. Quibus præmiſſis, ad ipſam rerum cognitionem pergimus, coniugium definientes, quod ſit: *legitima viri & mulieris coniunctio, arctiſſimam vitæ conſuetudinem, iuriumque communicationem continens.*

§. III.

An detur coniugium incantatum? quaeritur; & affirmatur.

Poſſe ſagas & magos, diabolo cooperante, coniuges infœcundos reddere, vel alias matrimonii vſum inter illos impedire, id vero res, quæ omnem fidem excedat, a multis dicitur, quod non admitto. Etenim ſi incantamenta dantur, quibus malefici theſauros deprehendere, milites nonnulli arma ligare, vel ſe aut alios ad certum tempus ſenſus expertes facere poſſunt, meritasque eo nomine pœnas dant. vid. *in Corp. Iur. Militar. Regis Daniæ Chriſtiani Vti* Krieges-Articul, *art. 2.* conf. *Beſold Theſaurus Pract. Voce:* Neſſel Verknüpfen; cur non

non & ligatio quædam magica coniugii exercitium finemque impediat? vid. *Beſold. ſub dict. Voce.* Cuiusmodi ligationem idcirco Ius Canonicum, in *c. 4. c. 33. Qu. 1.* diſerte agnouit, ſed & exempla diuerſi generis perſpicue & ſatis comprobant. *Delrio Lib. 3. Diſquiſ. magic. Qu. 4. Sect. 8.* item *Cypræus, Tr. de Iure Connub. c. 9. §. 13. n. 13. & 40.* vbi inter alia, cum Tornaci anno 1585. Serenisſimi Ducis Holſatiæ Legatum egit, iuuenes duos, carris per vrbem ibi vectos virgisque cæſos, quod nodo maritos aliquos faſcinaſſent, ſe vidiſſe refert, pœnamque ſimul iſtam tanto crimine, multo leuiorem fuiſſe, iudicat. Obſeruamus vero, hoc malum facilius viros, quam fœminas infeſtare ac premere, forte: quia plures ſunt maleficæ, quam malefici, vel, quod aliis placet: quoniam, vbi plus operæ & inſtrumentorum requiritur, ibi etiam facilius aliquis defectus & impedimentum occurrere poteſt. vid. *Delrio l. c.* Cæterum ſi quis alia exempla requiret, is *Beſoldum in Theſ. Pract. Voce:* Neſſel- Verknüpfen,

nec non Dieth. in Contin. Eiusd. dict. voce: adeat.

§. IV.

Obiectio: mali illius non dari posse rationem naturalem. Responsio.

Nec obstat: quod tamen mali huius naturalis ratio dari non possit, ac adeo non sit probabile, illud existere, sed vanum potius. Vnde *Cocceius in not. ad Paul. Zach. Quæst. medico-legal. Tit. I. Quæst. 2. n. 22.* nihil certi de hac re se definire posse autumat. Etenim ob deficientem rationem res non statim ipsa non entibus adnumerari debet, cum alioquin & de oppido multis, quæ vel citra omnem aut solidam causam in physicis experientia sola manifestat, adhuc ambigendum foret. Superstitionis nihilominus notam illi tamen facile hic incurrunt, qui vel hunc vel alium magiæ effectum characteribus, signis ac verbis magorum nudis, citra vllam aliam dæmonis interuenientem operationem, attribuunt. Optime enim *Seneca 4. Natur. Quæst. 7. Rudis*, inquit, *antiquitas credebat, & attrahi imbres carminibus & cantibus, & repelli, quorum nihil fieri posse tam palam est, vt huius rei*

rei causa nullius Philosophi schola intranda sit. Ex qua adeo vana quorundam, quantumuis celebrium virorum, quos *Delrio Lib. I. Disquis. magic. c. 4. Qu. 1. & 3.* memorat, mente, nec dubitandum, quin Imperatori, homines magicis susurris §. *5. I. de publ. iudic.* occidi posse statuenti, nuncius hac vice remittendus sit, ni dicamus: Principem optimum, non pro principali ac efficiente nocumenti illati causa, sed tantum pro medio, sine quo vis magiæ se exserere non potuerit, murmura susurrosque prædictos agnouisse, nempe credidisse, non quod ipsi murmuri & verbis efficacia quædam insit, sed quod Dæmon, non nisi horrendo carmine pronuntiato, maleficos adiuuare velit. vid. *Anthon. Matth. Tr. de Criminibus Tit. XI. c. 1. pag. 226.*

§. V.

Licet interim vero modi speciales, quibus, opera daemonis interueniente, maleficí ac sagae coniuges ligant, infiniti esse possint, ita tamen in genere aut tales illi sunt, per quos ille mille fraudum artifex

Quot modis contingere queant ligationes inter coniuges.

membri genitalis vſum, vel plane impedit, & coniugem impotentem facit, vel vſu quidem membri nunc dicti haud impedito, mutuum tamen inter coniuges amorem prorſus aufert, eosdemque, licet, quando abſentes ſunt, ardentiſſime ſe ament, tempore nihilominus, quo conueniunt & coituri ſunt, odio adeo graui accendit, vt vnus alterum vel vnguibus dilaceratum, eque medio ac oculis ſuis penitus ſublatum velit. vid. *Delrio Lib. 3. Disqu. magic. Qu. 4. Sect. 8. & 9.*

§. VI.

Quinam h. l. nodatorum coniugum nomine proprie veniant? Differentia inter illos & impotentes natura vel facto humano. De ſignis

Per coniuges itaque nodatos hoc loco illi proprie a nobis intelliguntur, qui per magicum ligamen inepti tam ad generandum, quam ad concumbendum facti ſunt. Vnde ſic ab illis (*a*) impotentes ac frigidi differunt, quoniam vſum Veneris multis horum ipſa iam natura ademit. Quamuis cæterum nos haud lateat, maleficiatum nonnullis eum dici, qui intuitu vnius, frigidum vero ac impotentem, qui omnium reſpectu coire nequit. Sed falli

falli tamen eos, vel exempla Syluani & Aurelii, quorum vterque ob magiæ nodum, prout ex Tacito & Zonara *Delrio Lib. 3. Disquisit. Magic. Qu. 4. Sect. 8.* refert, cum nulla congredi valuit. conf. *Paul. Zachias, Quaest. medico-leg. Lib. 9. Tit. 3. Qu. 2. n. 22.* aliorumque virorum & vxorum natura quidem sua potentum, sed ratione huius solum vel illius foeminae aut viri impotentum, haud obscure comprobant. vid. *Paul. Zachias, Lib. 3. Quaest. medico. legal. Tit. 1. Quaest. 6. Brunn. in Iure Eccles. Lib. 2. c. 17. §. 7.* Distinguendi (6) a coniugibus, de quibus hic agimus, nodatis, erunt, qui facto quidem, sed humano, velut per castrationem, aut medicamenti alicuius venenosi oblationem, coëundi potentia orbati sunt. Signa vero, ex quibus vis coniugii per incantationem destructa cognosci, & per quae vlterius a facultate, siue per naturam siue per hominis factum adempta, discerni possit, apud *Paul. Zachiam in Quaestion. medico-legalibus, Lib. 9. Tit. 3. Qu. 2. n. 26. & seqq. & Cypræum, Tr. de Iure Connub.*

& notis cognoscendi ligatos seu nodatos coniuges. De ligatione & impotentia magica respectiua.

nub. loc. ſup. alleg. ſequentia occurrunt. Primum eſt, ſi Veneris ſedes bene in quodam ſubiecto conſtituta fuerit, at commiſceri tamen corpus prorſus ex parte ſui nequeat. Secundum, ſi quis coire quidem cum aliis poſſit, ſed non cum vxore, in qua interim nihil naturalem congreſſum impedit. Nam tum maleficium a Dæmone procreatum eſſe vel inde coniiciunt, quod ita ſpiritus ille impurus coniugi coniugem derelinquendi cumque aliis adulterandi occaſionem offerat. Tertium, ſi quis e contrario redditus eſt impotens cum omnibus, praeterquam cum vna, puta cum Amaſia aut meretrice. Etenim hoc caſu impotentia ideo a diabolo excitata erit, quia per eam homo neceſſario in fornicatione perſiſtere debet, nec amaſiam aut meretricem deſerere poteſt. Habentur vero etiam *h. l.* pro ligatis, qui odio, in fine §. *anteced. 5.* expoſito laborant.

§. VII.

Generatim de ſeparatione

Pedem ergo nunc ad ſeparationem proferimus. Iſthæc vero, quin initio reſpectu

ctu coniugum a nobis quoad impotentiam descriptorum locum inueniat, vtpote propter quam matrimonium vel quoad ipsum vinculum pro nullo habetur, neminem, qui omnem matrimonii finem in eorum nuptiis cessare aduerterit, ancipitem hæsurum credimus. Itaque & inter coniuges nodatos atque incantatos non poterit non decerni separatio. Nam ponamus quoque, finem nunc dictum triplicem esse, nempe (1) sobolis procreationem, (2) mutuum adiutorium, & (3) libidinis exstinctionem; Certe cum plane maleficiati congredi nequeant, eos tam vltimus quam primus finis, si vel maximus illorum fuerit nisus, facile destituet. Sed nec intermedio potiundi aliqua istos spes alet. Etenim si cum Augustino *Lib. 9. de Gener. ad Lit.* non fatendum, mutuum adiutorium, quoad actum demum gignendi in matrimonio spectari, sane extra concubitum tamen & commixtionem, consideratio eius vera esse non poterit, quoniam, ni officia coniugum, debitum

coniugum incantatorum.

im-

imprimis coniugale, & copulam carnis reſpicerent, rectius eadem a duobus maſculis, quam a perſonis diuerſi ſexus, obtineri ac expediri poſſent. Nec enim tam mulieris, quam viri alterius mens, in negotiis expediendis, viri genio ac moribus congruit. conf. *Gerhard L. de Coniug. §. 223. pag. 353.* Cui placito haud repugnat: quod tamen in coniugio Ioſephi cum beata virgine Maria mutuum aliquod adiutorium absque concubitu ſtatuendum ſit; Enimuero quod hoc in ſpecie matrimonium attinet, multa in eo ſingularia ſe offerunt, adeo vt collectio hinc ad nuptias aliorum merito nutet. Sic enim & ipſa diuinæ prolis generatio in coniugali hoc virgineoque ſimul fœdere citra vllam corporum commixtionem contigit; at quis tamen proinde finem coniugii primum, nempe ſobolis procreationem & in hominum aliorum coniugio, ſine coitu eſſe vel fieri poſſe credat? Contra quod in caſſum porro vrſeris: Imo, procreationem tamen, extra ſingulare illud connubium

bium Ioſephi cum Maria, hoc modo comparatam eſſe, vt neceſſario concubitum ſupponat, at hunc vero, per ſe & in genere ad adiutorium, illudque mutuum etiam non requiri. Nam prout ficulnea eſt conſequentia: Obligatio per ſe, verbis non indiget, E. nec in ſtipulatione, ſic non minus & ſequens vacillat: mutuum adiutorium in ſe ac generaliter acceptum carnalem copulam haud reſpicit, Ergo nec in coniugio.

§. VIII.

Qualis impotentia requiratur, vt ſeparatio incantatorum coniugum admitti poſſit? Debet illa impotentia eſſe plena.

Verum vt hæc coniugii nullitas ac ſeparatio, quam aſſeruimus, admittenda ſit, impotentiam, ceu ex dictis quodammodo iam conſtat, totalem, i. e. eiusmodi, quæ omnem, tam concumbendi, quam generandi facultatem intercipiat, adeſſe oportet; Vnde ſi maleficiatus forte ſobolis quidem procreandæ, attamen non coeundi potentia priuatus ſit, nondum coniugium hinc diſſoluendum erit, quoniam tunc ligato aliquem adhuc matrimonii finem obtinendi, copia datur. Sunt etiam, qui

hic, vti cum coniuge natura impotente, ſic non minus & cum tali, quem virtute coniugali etiam quoad concubitum, vis magica exuit; ſi quidem pars vtraque maxime ſana, impotentiæ totalis ac perpetuæ vitio non obſtante, cohabitare nihilominus velit, coniugium per *c. 4. X. de frigid. & malefic.* concedunt. Aſt quemadmodum matrimonium eiusmodi, quod cum inepto ad copulam, ſponte atque data opera initum eſt, aliis non citra rationem diſplicet, vid. BRVNNEM. *in Iure Eccleſ. Lib. 2. c. 17. §. 2.* ZIEGLER *ad Lancell. Lib 2. Tit. 16. §. 8.* CYPRAEVS *in Tr. de Iure Connub. c. 9. §. 13. n. 41. & 42.* dum vtique pars potens de alio, in quem ſe recipiat, portu, non parum ſollicita erit; ita id etiam vere tale, vel iuxta ipſum allegatum *capitulum*, non exiſtit, quoniam, cum nulla cauſarum, ob quas nuptiæ a Deo quondam inſtitutæ, locum hic inueniat, impotens quoque per claram ipſius allegati capituli diſpoſitionem non vt vxor vel maritus, ſed vt ſoror ſolummodo ac fra-

frater habetur. conf. *c. 5. X. Eod.* & ZIEGLER *ad Lancell. l. c.* §. *7.*

§. IX.

Debet II. impotentia per magiam procurata perinde, vt naturalis alioqui, ob quam nuptiæ irritæ fiunt, incurabilis & perpetua esse; Quare cum isthæc naturalem curandi modum omnem, regulariter respuat. vid. PAVL ZACHIAS *Lib. 3. Quæst. medico-legal. Tit. 1. Qu. 5. n. 56.* non immerito (α) hic quæritur: Vtrum ad ligamen tollendum, ad maleficum, salua conscientia recurrere ac confugere concessum sit? Negatiuam quæstionis partem (1) adstruit Ius Diuinum, *Leuit. c. 19. v. 31.* ibi: *non declinetis ad magos, neque ab Ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos.* & *Deuter. 18. v. 10.* verb. *nec inueniatur in te, qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem, aut qui Ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria.* Cui adstipulatur (6) ratio, per quam maleficia peccatis cumulare citra dubium interdictum est. Quare & (γ) remediis ecclesiasticis, nempe pre-

Incurabilis & perpetua. An ad tollendam ligationem qua laborat coniux, magicam, ad magorum auxilium confugere liceat? negatur.

cibus, hic vtendum esse, communis opinio tenet. Affirmatiua ex aduerso in Jure Ciuili, per *l. 4. C. de malef. & mathem.* satis videtur fundata esse, siquidem iuxta nunc dictam legem incantatio, quæ ob bonum finem, puta ob morbos curandos, vel tempestates repellendas susscipitur, extra omnem criminationem posita est. Sed cum interea non omnis statim actio, quæ bonum sibi finem præfixum habet, bona idpropter audiat, ni & templum eo fine expilantes, quo pauperibus inde subueniatur, actum existimemus bonum exercere, sane *allegatam l. 4.* quæ Constantino Imperatori Christianorum primo ortum debet, religioni eius parum congruere, longeque hinc magis Christianismo Imperatoris Leonis sanctionem, quæ est *in Nov. 65.* & magiam bono fine susceptam damnat, conformen esse, quis ambigat? Equidem sunt, qui næuum hunc Imperatoris excusatum exinde volunt: quod tempore, quo prædictam legem quartam tulit, ille Christi dogmate nondum imbutus fuerit; Sed enim-

enimuero, cum illius conuerſio Maxentio deuicto in annum 312. vel 313. poſt Chriſtum natum incidat. vid. ANTH. MATTH. *Tr. de Criminibus, tit. de Siccar. c. 5. in fin.* & MATTHIAS *in theatr. hiſt. pag. 664. & 667.* & vero *lex memorata 4ta* anno Chriſti 321. ceu ex inſpectione & dato eius liquet, demum promulgata ſit, ſuſpicione illa excuſatio non poteſt non laborare, tametſi interim non ignoremus, baptiſmo illum ſerius, nimirum anno 337. iuxta Euſebium aliosque, tinctum eſſe. *vid.* ANTHON. MATTH. *l. c.* nonnullosque iſtam legem non de incantamentis, ſed de ſolennibus proceſſionibus & luſtrationibus agrorum, quæ olim per *Nov. 123. c. 32.* cum litariis publice decantatis fiebant, accipere. vid. BRVNNEM. *in Comment. ad C. Tit. de maleſ. & mathemat. d. l. 4.*

§. X.

Auxilium ergo magorum per ſe ac ſimpliciter hic rogare dubio procul vetitum eſt. Sed numne tamen certo minimum modo illos adire permiſſum erit? Iſtam vero

An adire minimum magos licet? non indiſcriminatim.

vero circa quæſtionem non vna itidem omnibus mens ſedet. Quidam enim non precibus, aſt omnino tamen vi et verberibus opem a malefico extorqueri poſſe contendunt. Contra nonnulli remedium quæſitum vitio carere cenſent, vbi maleficus maleficium tollere paratus eſt. Tandem quibusdam licitum illud tunc viſum, quando maleficium ſine maleficio tolli poteſt, puta per deſtructionem ſigni, cuius intuitu pactum cum Dæmone initum DELRIO *lib. 6. Disquiſ. magic. Sect. 1. Quæſt. 2. & 3.* BRVNNEM. *in Iur. Eccleſiaſt. lib. 2. c. 17. §. 4.* Prima in his opinio ſequenti nititur ratione: quia, qui magum cogit, inhonorat diabolum, eſtque expers omnis peccati. Altera: quia conceſſum eſt, ab vſurario v. c. pecuniam ſub vſuris mordacibus mutuo accipere, & idololatrae ad iurandum parato iusiurandum deferre, quamuis tamen, vt ille, prohibitum fœnus accipiendo, ita & hic, iuramentum per falſos Deos praeſtando, grauiter delinquat. Tertia: quia nudum ſignum deſtru-

ſtruendo, nullum, ſiue a mago, ſiue a parte illius, qui demolitionem iſtius ſigni a mago poſcit, committitur peccatum. Nos igitur, vt vltimae ſententiae placitum iam ſequimur, ſic ſecundo & primo loco expoſitam, eo ex capite, quod, vtraque illarum non inuita, magiam faſcinatus adhuc intendat, perque incantationem incantationi accedentem ſibi conſultum velit, merito reiicimus. Quae ratio opinionem vltimam (1) nec quicquam grauat, & (2) cauſas, quibus ſententiae priores innituntur, iure deſtruit. Nam qui incantantem ad ferendam opem, operam magiae non excludentem, vel minis grauibus ac verberibus adigit, is in factum illicitum hoc ipſo vtique ſimul conſentit, atque ſic non tam diabolo, quam DEO honorem detrahit, fœderisque porro cum peſſimo ſpiritu icti, dum maleficum ad id, quod is virtute pacti nunc memorati debet perficere, compellit, participem ſe facit. STRYCK. *in Annot. ad Ius Eccleſ.* BRVNNEM. *Lib. 2. c. 17. §. 4.* Deinde cum tam vſuris

ris, quam iuramento per se nihil turpitudinis insit, & vero magiæ delictum natura sua fœdum existat, nec idololatra in specie, quoad conceptum mentis suæ per alium, quam verum se Deum iurare putet, facilius omnino ex admissa incantatione, quam ex non debito rerum alioqui licitarum, puta vsurarum vel iuramenti vsu, redundare in consentientem labes potest.

§. XI.

An impotentia ex incantatione semper perpetua sit? Incantatio & ligatio temporaria quandoque in perpetuam transit. Exemplum nobilis cuiusdam Papiensis.

Interim hucusque tradita manifestant, impotentiam ex incantatione ex eo, quod omnem medendi modum naturalem eludat, minime perpetuum simul esse, quoniam (1) diuina remedia sæpenumero isthac potentiora sunt, quia (2) per sublatum a venefico vel saga signum maleficium non raro tollitur, imo quia, quod (3) addendum, vel nodus ipse magicus non nisi ad certum tempus, idque vnius tantum noctis, interdum fiat, quod inter alia sententia, quæ apud CARPZOVIVM *in Decis. Saxonic. Dec. 186.* inuenitur, satis com-

comprobat, *verb.* Wenn er eine andere freyhen würde, wolte sie ihm gleichfals einen Possen thun, massen anitzo es auch geschehen, und sie das Schloß nicht ihm zum Schaden, sondern nur deswegen zugeschlossen, damit er die erste Nacht nicht bey der Braut schlafen könnte ꝛc. quamuis tamen voto euentus non semper ac necessario respondeat, vt: cum is, qui solus aliquod incantamentum conficere, ac vim eius solus quoque enervare nouerat, moriatur, cuiusmodi casus MENOCHIVS *Lib. 2. de arbitr. Iud. Quæst. Cent. 6. cas. 519.* meminit, dum *num.* ibid. *30.* nobilem quendam Papiensem proprio filio ac nurui maleficia, concubitus in nimis adhuc tenera eorum aetate impediendi causa, ideo feciſſe refert, quod eos perfectam aetatem adeptos ligatura iterum eximere vellet; esse vero patrem vita ante id tempus, ceu addit, defunctum, vt adeo dissolui maleficium nunquam potuerit.

§. XII.

Vt ligatio coniugis magica

Quare cum iuxta requisitum secundum, nodum magicum, ob quem matrimoni-

perpetua habeatur, quantum temporis ſpatium requirant iura? Quomodo computandum id tempus ſit?

um *h. l.* corruere debet, oporteat continuum eſſe, vid. ſupra §. *IX.* et vero ligatura, ſiue perpetua, ſiue temporaria, nemini hic, praeterquam eandem nectenti, perſpecta eſſe poſſit, triennium inde explorandæ perpetuitatis huius ergo, regulariter conſtitutum eſt, vid. MENOCH. *caſ. alleg. n. 13.* adeo, vt ſi vitium impotentiæ prædictum intra tempus per eccleſiaſticæ medicinæ munia, iuxta *c. fin. C. 33. Qu. 1.* ſanatum non fuerit, coniuges, illo tanquam perpetuo & ſemper exiſtente, ſeiungi poſſint, iureiurando adhæc credulitatis a ſeptem propinquis vel vicinis bonæ famæ ſuper copula carnis in coniugio deficiente præſtito. vid. *c. 5. X. de frigid. & maleſ.* conf. *Nov. 22. c. 6.* vbi tamen id, quod de ſeptima propinquorum vel vicinorum adhibenda manu in *cap. 5.* diſponitur, BRVNNEMANNVS *in Iure Eccleſ. Lib. 2. c. 17. §. 3.* non amplius obſeruari adnotauit. Cæterum triennium ſecundum adductos textus a die contracti matrimonii computatur, licet interea rectius id, ſi concubitus nuptias non

non ſtatim inſecutus, ſed ob cauſas certas, puta ob morbum &c. in incertum tempus dilatus fuerit, aut coniuges ante plenam pubertatem, velut anno 14. aut 12. coierint, tam priori caſu a die copulæ demum tentatæ, quam poſteriori poſt plenam non niſi pubertatem i. e. annum 18. putetur currere. vid. STRYCK. *in not. ad Ius Eccleſ.* BRVNNEM. *Lib. 2. c. 17. §. 3. &* MENOCH. *caſ. cit. n. 14. & 15.*

§. XIII.

Nullo declarato ac diſſoluto matrimonio propter incantamentum & ligationem magicam, an id redintegrandum, ſi poſtea ſanitas redierit?

Quando itaque ſic, ſpe redituræ ſanitatis intra triennium haud affulgente, matrimonium pro nullo declaratum iam fuerit, an id, ſi omnem forte præter opinionem vis maleficii poſtea ceſſit, redintegrandum erit? Neutiquam ſiue vnus coniugum nuptias cum alio nouas iam inierit, ſiue ambo adhuc ſeparati ſint, et ad vota ſecunda neuter eorum tranſierit. Et prior quidem caſus, cuius veritas nemini forte ſuſpecta eſt, in *all. c. vlt.* circa fin. *C. 33. Qu. 1.* expreſſe deciſus inuenitur. Alterum vero hæ rationes extra controuerſiam ſimul

 ponunt,

ponunt, quoniam (1) renouatio matrimonii, niſi verum aliquod coniugium anteceſſerit, non intelligitur. Atqui, vbi propter impotentiam id corruit, nullum idem vel ſtatim ab initio fuit, quæ nullitas porro, *arg. pr. I. de exhæred. liber.* merito & poſt impedimentum adhuc ſublatum durat. (2) Quia ſuper coniugio tali ſententia inſuper acceſſit, ex qua adeo velut ex re iudicata ſeparatis ius eſt quæſitum, quo priuari iidem contra ſuam voluntatem nequeunt. Non obſtat vulgare Canoniſtarum dogma, iuxta quod alioqui in cauſa matrimoniali ſententia contra coniugium lata in rem iudicatam nunquam tranſit. vid. ANDR. VALLENS. *Tit. de frigid. & malef.* §. 6. Nam haud dubie id primum in veris ac validis nuptiis procedit, vimque deinde potiſſimum tunc exſerit, vbi falſa impedimenti alicuius adeoque & impotentiæ allegatio ſententiæ pro dirimendo coniugio ferendæ cauſam dedit. Etenim ſi fraude i. e. per impotentiam ſimulatam ſeparatio impetrata fuerit, aut ſi ex errore etiam, quamuis

quamuis probabili, iudex desideratæ separationi annuerit, licet vel nouum ab vno separatorum coniugium iam initum fuerit, ad priores tamen eidem nuptias nihilominus est redeundum. vid. *c. 6. X. de frigid. & malef.* nec non *c. 7. X. de sentent. & re iudic.* Ais: imo, quia iudex impedimentum hic metuebat perpetuum, quod tamen temporarium tantum fuisse euentus postea docuit, sententia ex errore processit. Quare & porro vinculum coniugii ruptum merito, re adhuc integra coalescere debebit. vid. BRVNNEM. *in Iur. Eccles. Lib. 2. c. 17. §. 5.* Verum resp. non posse tamen (1) hunc errorem alicui partium imputari, quia neutra illi occasionem præbuit. Nequit (2) coniugii vinculum dissolui, vel de nouo contrahi, vbi id, ceu per antecedentia constat, nunquam de iure validum & efficax fuit. Nam si illud hic supponas valuisse, nulla apparet ratio, quare non a parte illæsa, nouo quamuis coniugio alii iam copulata, matrimonium prius renouari debeat. Quo accedit, quod per §.

VI. impotentia magica aliquando reſpectiua ſit, ac adeo non ſtatim, qui poſt ſeparationem quoad alias potens factus, intuitu etiam eius, a qua eſt ſeparatus, pro tali reputandus ſit.

§. XIV.

Matrimonium propter incantationem & ligationem non ſoluitur, niſi ante copulam carnalem deprehenſa fuerit ligatio. Gallorum cautela.

Tandem III. vt per magicum nodum foedus connubiale dirimatur, oportet illum, quod & ad impotentiam naturalem alias, vbi ob illam matrimonium irritum fit, requiritur, nuptias plene conſummatas anteceſſiſſe. Nam ineptitudo eas demum inſecuta ſeparationi amplius locum non facit. *c. 25. C. 32. Qu. 7. c. 29. C. 27. Qu. 2.* niſi forte vitium ſubſequens propria maleficiati culpa ac voluntate, quem tamen caſum inter rariſſimos numeramus, contractum fuerit. *arg. c. 7. C. 32. Qu. 2.* Etenim tum ille pro coniugis ſuae malitioſo deſertore merito eſt habendus, perſonaeque alteri, quae dolo ac culpa omni vacat, matrimonium haud denegandum. STRYK. *in annot. ad Ius Eccleſ.* BRVNNEM. *Lib. 2. c. 17.* §. *2.* Extra hunc caſum vero coniugibus absque

absque dubio iam incumbit, quamcunque fortunam aequo animo ferre. vid. *l. 22. §. 7. ff. ſolut. matrim. quemadm. dos pet. conf.* CARPZ. *in Iurispr. Eccleſ. Lib. 2. Def. 202. n. 9.* At ita vero non absque ratione forte dixeris: Ergo vel ipſum hoc requiſitum tertium coniugio ob magiam dirimendo plane obſtat, ſiquidem impotentia, ligaturis magicis quæſita, matrimonio regulariter poſterior exiſtit, cum vtique conſtet, eam in ipſo deſponſationis actu ac die, quo coniugium ob conſenſum matrimonialem, iuxta *l. 30. ff. de R. N.* iam perfectum eſt, vt plurimum interuenire. De Gallia enim ARNISAEVS refert: *Ego in tota Gallia adeo familiariter obſeruaui necti nodum, LIER LE NOED ipſi dicunt, vt plerumque ſponſi, miſſis nocturnis, antequam luceſcat, copulentur, ne ab incantatoribus per lucem conſpiciantur. Tr. de Iure Connub. c. 6. n. 19. p. m. 316.* quam ligaturam magicam & in Vaſconia frequentem eſſe CORRASIVS teſtis eſt. conf. DELR. *Lib. 3. Diſquiſit. magic. Qu. 4. Sect. 8.* Sed vt nunc non dicamus, quod coniuges ipſo copu-

copulationis die ligentur, haud vniuerſale eſſe, ſane licet ex abundanti etiam concedatur, ligaturam nunquam prius, ſed ſemper in ipſo deſponſationis aut nuptiarum actu demum fieri, non tamen inde adhuc, eam coniugium eſſe inſecutam, dextre probatum erit, eum omnino & tum iſtæc ante copulam carnalem, adeoque prius, quam matrimonium concubitu conſummatum eſt, interuenerit; quo ſane tempore facta ad ſeparationem coniugum æque adhuc ſufficit, acſi ante matrimonium nondum perfectum contigisgiſſet. Iam non præciſe intuitu perfecti, ſed & ratione coniugii conſummati maleficium ſiue antecedens ſiue conſequens æſtimandum eſſe, *can. alleg. 29. c. 27. Qu. 2.* ſatis aperit. ibi: *ecce impoſſibilitas coeundi, SI POST CARNALEM COPVLAM inuenta fuerit in aliquo, non ſoluit coniugium, ſi vero ANTE CARNALEM COPVLAM deprehenſa fuerit, liberum facit mulieri, alium virum accipere.*

§. XV.

§. XV.

Non est ergo, quare porro hic obuertas: Imo, vbi impotentia causſa est matrimonii pro nullo habendi, intuitu ipsius statim initii & ratione perfectionis id inualidum esse debuit, quia non concubitus, per *all. L. 30. de R. I.* sed consensus nuptias facit. Etenim licet quidem negandum non sit, matrimonium, ad quod consensus accessit, eatenus aliquando firmum fuisse, negatur tamen penitus, idem & in effectu tale extitisse, vtpote pro quali coniunctione valida ea indubitate demum habenda, quae aliquem coniugii finem plane, vel aliquo modo iam obtinuit, aut illum consequi minimum non impeditur. Vnde quin hinc, aliquo ad concumbendum post nuptias consensu perfectas, at ante copulam tamen coniugalem naturaliter inhabili facta, nuptiae similiter pro nullis adhuc declarari possint, per *c. ante alleg. 29. c. 27. Qu. 2.* ambigi nequit. *Obiectio. Responsio.*

§. XVI.

Tantum dispiciendum hic erit, quid iustum vlterius sit, quando plane incer- *Quid si incertum, acciderit ne*

impotentia magica ante matrimonii consummationem an vero post illam.

tum est, num impotentia magica ante an vero post coniugium consummatum acciderit? Debere autem coniuges tum non separari, sed sibi inuicem cohabitare, ac in coniugio permanere, nonnulli exinde statuunt, quod in dubio non contra coniugium, sed potius pro illo iudicandum sit. Verum cum in dubio benigniora semper præferenda sint, *l. 56.* & *l. 192. §. 1. ff. de R. I.* & vero parum fauoris coniugem potentem maneret, si absque omni culpa sua, alterius ad matrimonium inepti coniugis vinculo ac consortio perpetuo innexus viueret: merito ac rectius contrarium aliis arridet, maxime, cum in dubio hoc casu, vbi de insanabili vitio alias constat, & bonum prolis, & fornicationis euitatio, & mutuum adiutorium deficiat, sicque eadem non minus causa, quæ alioqui, vbi maleficium nuptias præcessisse certum est, se offert, pro disiunctione coniugum militet. vid. MENOCH. *cas. supra alleg. 519. n. 32.*

§. XVII.

Quidsi tamen indu-

Sed annon vero ob hæc incommoda male-

maleficium, de quo, quin coniugium carnali copula consummatum demum exceperit, non ambigitur, cumprimis, si id commixtionem primo statim tempore insecutum fuerit, & pars potens concubitusque cupidine flagrans, ni disiungeretur, ad vltimum vsque vitæ spiritum vstionibus illicitis exposita foret, nuptias similiter inualidas reddet? Placitum commune talem ei vim denegat, quoniam (1) Deus neminem, cum, eo sic disponente, matrimonium ante initum fuerit, supra vires suas tentaturus est. vid. CARPZ. *in Iurispr. Eccles. Lib. 2. Def. 202. in fin.* de quo eo minus dubitandum, si coniux sanus ac mali expers optimum illud extinguendæ libidinis remedium, ac tritum dictum: *Ora & labora*, iuxta sobriam, quæ quemque Christianum decet, vitam, actionum suarum regulam constituerit. (2) Quia metus vstionis ad mortem vsque coniugem potentem vexaturæ est incertus, cum maleficiatus ante illum in fata non minus concedere, &, si ligatura temporalis fuerit, viuens sæpe illa adhuc eximi possit. Quamuis interea tamen secundum aliquos, sicubi carnis stimuli tam effrenes fuerint, vt nullis superari ac retundi mediis extra matrimonium licitis queant, Principi etiam integrum sit, coniugi potenti, incontinentia victo, dispensatione tandem sua succurrere, nouumque, priori seiuncto, thori socium eidem indulgere. *vid.* COCCEII *in not. ad* PAVL ZACHIAE *Quæst. medico-legal. Libr. 9. Tit. 3. Quæst. 2. n. 2.* Neque desunt, qui hoc casu polygamiam etiam, separatione non concessa, principem permittere posse adstruunt, quoniam illa (1) iure tantum humano interdicta sit, & (2) alicui, vel coniuge ad concubitum apta existente, inprimis si illa non refragetur, in remedium refrenandæ libidinis insolitæ concedi queat. HOPP. *in Comment. ad Instit. Tit. de Nupt. §. 6. & 7.* quam sententiam in medio relinquimus.

bitatum, maleficium contigisse coniugio carnali copula consummato, & statim mox post commixtionem?

§. XVIII.

De separatione coniugum ex capite odii per magiam constati.

Sequitur iam separatio ex capite odii. Vt vt interim & quoad hoc ligamen precibus ab initio haud dubie vtendum, ita tamen, si spes omnis redituri amoris deficiat, & odium præterea immodicum ac hoc modo comparatum sit, vt iuxta fin. §. 5. *Disp.* vnus alterum e medio sublatum velit, separari coniuges non minus totaliter & quoad vinculum poterunt. Nec obstat, quod odium & sæuitia dissolutionem coniugii talem non operetur, sed tantum separationem quoad thorum & mensam. Etenim hoc de odio naturaliter contingente accipi debet, ob quod separatio temporalis fit eo fine: vt animi coniugum reconcilientur, CARPZ. *Iurispr. Eccles. Lib. 2. tit. 13. def. 110. n. 12.* sed odium magicum regulariter est incurabile. vid. PAVL. ZACHIAS *Quæst. medico-legal. Lib. 3. tit. 1. qu. 5. n. 56.* cui accedit, quod & sæuitia naturaliter talis, si fuerit cum periculo vitæ coniuncta & incorrigibilis, ex veriori sententia matrimonium etiam quoad vinculum tollat. Nam si malitiosa desertio, in qua coniugis desertæ vita per consequens solum & indirectum periclitatur, imo adulterium, per quod adulterans sæpe intentionis eius non est, vt matrimonium totum dissoluere velit, sed vt libidini tantum suæ indulgeat, vinculum coniugii nihilominus plane dirimit, cur non odium cum periculo vitæ coniunctum, quod mortem directe infert, & cuius finis non alius est, quam vt per mortem coniugale vinculum necessario rumpatur, causa matrimonii totaliter & quoad vinculum dissoluendi existat? *vid.* STRYCK. *in Vs. Mod. 11. Tit. de Diuort. & Repud. §. 27. & 36.*

COROLLARIA.

I.

Ex Iure Naturæ.

1. Naturæ coniugii congruit bonorum communio. Contra dotes legibus humanis pactisque acceptæ ferendæ.
2. Valida sunt Principum matrimonia per procuratores consummata.
3. Coniugium ad morganaticam verum matrimonium est.
4. Principibus licet sine hierologia consummare matrimonia.
5. BYNKERSHOEKIVS, cum mare magnum siue Oceanum ad neminem pertinere adstruit, *quia retineri non possit*, ab iis, qui illum dominio exemtum aiunt, *quoniam nequeat occupari*, verbis tantum dissidet.

II.

Ex Iure Ciuili Romano.

1. Cum in prouincia quinque liberi a tutela liberent suscipienda; sed Germania inprimis trans-Rhenana Romanorum imperio paruerit nunquam: non videtur maiorum nostrorum nomini conciliari amplitudo, quod numerum liberorum quinarium a Romanis illo casu in excusatione tutelæ constitutum adoptauimus.
2. Quod in §. 3. Inst. de Leg. Falcid. de pretiis seruorum manumissorum in ponenda quartæ Falcidiæ ratione deducendis cautum est, inepte ad pretia equorum accommodatur, qui ad cohonestandas personarum illustrium exsequias duci solent, was auf das Freuden- und Trauer-Pferd verwendet worden.

3. Actio, quæ fideiussori aduersus creditorem ex leg. si contendat 28. ff. de fideiussor. datur, monstrum est in cerebro Practicorum natum.
4. Lex 6. ff. quæ in fraud. cred. fact. vt rest. quatenus repudiare permittit hereditatem in creditorum fraudem, iniquissima & indigna est, quæ in Christiana republica recipiatur.
5. Aeque vxori ob iniuriam marito illatam actio iniuriarum danda, ac marito propter iniuriam, quam passa est vxor. Idque contra legem 2. ff. de iniuriis & fam. libell. Ratio enim ICti Pauli: *æquum esse, vt vxores a viris, non viros ab vxoribus defendantur;* debilis admodum est atque ad mores Romanorum composita.

III.

Ex Iure Criminali.

1. Confinatio, die Verstrickung, quæ est, cum in casu furti iterati secundi eiusque parui fur præstita vrpheda numellis publicis expositus territorio, in quo deliquit, excedere prohibetur, pœnarum fini magis respondet, quam, quæ loco illius decerni solet, relegatio.
2. Articulus Ordin. Crim. Carol. V. 109. hactenus ab vsu recessit forensi, quatenus per magiam Imperator intelligi voluit crimen, quo multa fidei absona hominibus & diabolo attribuit vulgus, v. c. quod illi pacta ineant cum spiritu immundo, cumque eo concumbant, choreas instituant in monte Bructerorum, auf dem Brocks-Berge, alios homines in lupos felesque transmutent ope entis maligni, variaque edant miracula, quæ solus producere naturæ conditor & conseruator potest.
3. Satira longe distat a libello famoso, &, qui vocatur, pasquillo. Illa neminem lædit, neque crimen est, sed

ſed licita vitiorum vituperatio ſale adſperſa. His inuehitur in alios iniuriis & ſcurrili luſu, præſertim ſi exprimat bouinator nomen eius, cuius famam ſauciare animo deſtinauit.

4. Raptus crimen pro circumſtantiis variam induit faciem.
5. Pœna capitalis Leuit. XX. v. 10. in adulteros ſtatuta non eſt legis diuinæ vniuerſalis, ſed particularis forenſis.

IV.

Ex Iure Canonico & Eccleſiaſtico.

1. Oeconomi ſeu adminiſtratores bonorum parochialium ante Concilium Chalcedonenſe & Hiſpalenſe non clerici ſolum ſed & laici fuerunt. Poſtea hæc cura ſolis commiſſa clericis, teſte Gratiano in c. 22. C. 16. q. 7. vbi ratio adfertur plane ruſtica: *Indecorum eſt, laicum vicarium eſſe epiſcopi, & ſeculares in eccleſia iudicare. In vno enim eodemque officio non debet diſpar eſſe profeſſio, quod etiam in lege diuina prohibetur dicente Moyſe: non arabis in boue ſimul & aſino h. e. homines diuerſæ profeſſionis in officio vno non ſociabis.*
2. In Eccleſia Proteſtantium cura bonorum parochialium ſuprema ſpectat ad Principem, eorumque adminiſtratio etiam laicis concreditur, qui vocantur Kirchen-Vorſteher, Kirchen-Väter, Kirchen-Geſchworne, ſeu, vt Hamburgi, Kirchen-Iuraten.
3. Iure Canonico duos teſtes cum parocho ruſtico teſtamento adfuiſſe ſufficit, cum ſecundum cap. 10. X. de teſtam. *in ore duorum vel trium teſtium omne ſtet verum.* Perinde ac ſi eo prohibuiſſet Deus adhiberi plures.
4. Iure Canonico ex habitu corporis non ex numero annorum æſtimatur pubertas: ex quo eſt, quod femina ante annum duodecimum viripotens habeatur

rectèque

recteque matrimonium contrahat; *quoniam tum malitia supplet ætatem, c. pubertas 3. & c. de illis 9. X. de desponſ. impub.* Inelegans & acerba ratio.

3. Pontifex prohibet matrimonium etiam in quarto gradu lineæ collateralis æqualis, *quoniam inueniantur quatuor humores in corpore humano, qui conſtent ex quatuor elementis, c. non debet 8. V. de conſang. & affin.* Vecorditer.

V.

Ex Iure publico Germanico.

1. Superioritatem territorialem Electoribus, Principibus & Statibus Germaniæ tot pacificationibus, tot conuentionibus, tot iurisiurandi ſacramentis quæſitam & confirmatam abſit dicere *fœtum nouum atque in orbem protruſum.*
2. Aeuis Merouingorum, Carolingorum, Saxonicorum & ſequentium Imperatorum vsque ad interregnum magnum incognitus eſt Ordo Equeſtris Immediatus Franconicus, Sueuicus & Rhenanus.
3. Tantum abeſt, vt illis æuis Ordines, quos laudaui, Equeſtres, fuerint Status.
4. Ciuitates Imperii Liberæ ſunt Status.
5. Ordo Equeſtris immediatus Franconicus, Sueuicus & Rhenanus non ſunt Status.

PROGRAMMA
D. IOH. ZACH. HARTMANNI,

INSTITVTIONVM IVSTINIANEARVM ET IVRIS PATRII PROFESSOR ORDINARIVS

DISPVTATIONI IVRIDICAE

DE

CONIVGIBVS INCANTATIS EORVMQVE SEPARATIONE

PRAEMISSVM.

Valeantne aliquid, quæ circumferuntur, incantamenta & veneficia, quæſtionis incertæ eſt atque in vtramque partem agitatæ. Alii ea ſuperſtitioni vaniſſimæ adſcribunt fabulasque dicunt, quibus nihil ſit fabuloſius. Contra alii illos ipſos vanos adpellant, qui vires & effectus incantationum magicarum ſtupendos tam præfracte negauerunt, vel negare audent etiamnunc. Non eſt ergo, quod miremur, quare & matrimoniis haud raro aliquid faſcini admixtum & adſperſum omnis fere ætas crediderit. Et profecto, ſi ſacra eſt memoria maiorum noſtrorum, ſi vllum apud nos piæ antiquitatis pretium, matrimonia incantata veluti certa adfirmare ſanctius & reuerentius eſt, quam nondum ſatis explorate cognita atque percepta perhibere. Nam etſi diſſonæ hodie audiantur voces, etſi vndique ſuperſtitio petatur, iuuare tamen fortaſſe poteſt deploratam cauſſam exemplorum, quibus referti ſunt annales, etiam illuſtrium, copia. Poſſem, ſi operæ pretium foret, cumulum illorum ſtruere. Verum ſit nobis pro vniuerſo populo vnus Imperator Fridericus V. qui cum Eleonoram in matrimonium duceret, incantationum potentiam ligationesque magicas vetularum quarundam Luſitanicarum teſte locupletiſſimo Ænea Syluio mirum

in modum pertimuit. Non pigebit integram narrationem Æneae, quæ extat in vita Friderici, quia festiua & lepida est, hic recitari: *Exinde*, inquit, *festinabat Imperator abire, Leonoram autem sponsam suam nondum cognouerat, quod id operis in Alemanniam referre volebat; siue ne sanguis Italicus sibi nasceretur, siue aliud relligionis in mente gerens. Virgo moesta videbatur, quæ se circumduci velut parum placentem existimabat. Quod cum Alfonsus animaduertisset, adiens Cæsarem, in ea vrbe atque in his ædibus, vbi tunc fuere, contractum fuisse matrimonium indicit, ibique merito consummandum: a Deo datum esse, in eundem locum vt ambo venissent, erat ergo, vt virgini misceatur. Quod cum Fridericus negaret, ergo, innuit Alfonsus, neptem meam in Alemanniam duces, atque illinc cognitam, si minus placuerit, ad nos remittes, aut ea fortasse neglecta cum alia contrabes? quin potius eam hic cognosces, vt, si placeat, abducas rem gratam tecum, si minus, apud nos onus dimittas. Quibus verbis, etsi erat Cæsar paullo debilior, commotus est, atque operam matrimonio dare statuit. Iussit igitur Teutonico more stratum adparari, iacentique sibi Leonoram in vlnas complexusque dari, ac præsente Rege cunctisque Proceribus adstantibus superduci culcitram. Neque aliud actum est, nisi datum osculum. Erant autem ambo vestiti, moxque inde surrexerunt. Sicque consuetudo Teutonicorum se habet, cum Principes primo iunguntur. Mulieres Hispanæ, quæ aderant, arbitratæ rem serio geri, cum superduci culcitram viderunt, exclamantes indignum fieri factum, Regem, qui talia permitteret, increpabant. Ille autem*

autem non ſine riſu & iucunditate ſpectabat peregrinos mores. Nocte, quæ inſtabat, futurus erat concubitus ex nudis. Dum ergo ſaltationibus vniuerſa curia intenta eſt, feminæ Portugallenſes, quibus cubiculi ſecretioris commiſſa cura erat, fumigationes ſuper ſtratum faciunt, in quo iacendum eſt; carmina dicunt, & accerſito ſacerdote lectum benedicunt, irrorantque ſanctis aquis: vt eſt ſuperſtitio mulierum, quæ ſic felix connubium & amorem vtrinque perpetuum arbitrantur futurum. Quod vbi Cæſar accepit, veretur, ne quid veneficii interueniret, alium ſibi ſubſterni lectum iuſſit, vocarique ad ſe coniugem. Timebat enim nutricem Imperatricis, quam rerum huiusmodi peritam aiunt, quibus faſcinari mentes hominum ſolent, ſimilemque illi putant, de qua nobis Poëta ſcribit:

Haec ſe carminibus promittit ſoluere mentes,
Quas velit; aſt aliis duras immittere curas,
Siſtere aquam fluuiis & vertere ſidera retro,
Nocturnosque ciet manes, & mugire videbis
Sub pedibus terram & deſcendere montibus ornos.

Quibus rebus etſi plerique fidem habendam negent, Flaccus tamen cum diu pugnaſſet, his artibus nihil ineſſe ponderis, mutatus tandem, iamiam, *inquit,* efficaci do manus ſcientiæ ſupplex. *Et ſunt qui Circem non fabuloſe vertiſſe in feras hominum vultus adfirment. Nos illud inprimis trahit, quod de Phitomiſſa ſacri libri commemorant: quam Samuelis animam de inferni abditis euocaſſe tradunt vt virorum conſpectibus redderetur. Si tamen animam Prophetæ fuiſſe credimus & non phantaſticam*

cam potius illuſionem Satanæ. Vtcunque conſultiſſimum cenſeo, cum facultas eſt, magicarum artium euitare fallacias, conſiliumque Cæſaris in ea re non vanum dico fuiſſe. Verum Imperatrix bis terque vocata in ſuo lecto manere, morem ſeruandum dicere: viros in ſtratum vxoris ire ſolitos, non contra fieri ſolere. Cæſar veluti victus ad eam pergit rogatque, ſecum in alium thalamum proficiſcatur: recuſantem manu prendit, vincitque facile nolentem vincere, atque eo pacto vitatis incantationibus in alio lecto matrimonium conſummatum eſt. Hæc Æneas Syluius, poſtea Papa Pius II. Scimus quoque, Pontificem Innocentium VIII. a. 1484. faſcinationibus & ligationibus matrimoniorum peculiari Bulla occurriſſe: *Innocentius Epiſcopus, Seruus Seruorum Dei, ad futuram rei memoriam &c. Sane nuper ad noſtrum non ſine ingenti moleſtia peruenit auditum, quod in nonnullis partibus Alemanniæ ſuperioris, nec non in Moguntin. Colon. Treueron. Saltzburg. & Bremen. prouinciis, ciuitatibus, terris, locis & diœceſibus complures vtriusque ſexus perſonæ, a fide catholica deuiantes, cum dæmonibus, incubis & ſuccubis abuti, ac ſuis incantationibus, carminibus & coniunctionibus aliisque nefandis ſuperſtitionibus & ſortilegiis, exceſſibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum vuas, & arborum fructus, nec non homines, mulieres, pecora, pecudes & alia diuerſorum generum animalia, vineas quoque, pomaria, prata, paſcua, blada, frumenta, & alia terræ legumina perire, ſuffocari, & extingui facere & procurare, ipſosque homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes & ani-*

animalia diris tam intrinſecis quam extrinſecis doloribus & tormentis afficere & extruciare, AC EOSDEM HOMINES, NE GIGNERE, ET MVLIERES, NE CONCIPERE, VIROSQVE VXORIBVS, ET MVLIERES, NE VIRIS ACTVS CONIVGALES REDDERE VALEANT, IMPEDIRE &c. Nolim reliquam producere ante oculos antiquitatem, tot illuſtres animas, tot tantaque nomina, permagni vires ligationum magicarum, ſancto quoque matrimonio inimicarum, facientia. Tantum curioſitas, quæ non ſemper in vitio eſt, & cupiditas ſciendi effectus ligationum illarum magicarum portentoſos, modumque, quo perficiuntur, fortaſſis nos ſubit & angit? Et videtur, ſi quis alius, Cornelius Agrippa hæc non mirabilia, ſed prodigiis ſimilia, edocere ſatis nos poſſe, ipſe forte adflatus & aduſtus arcanorum iſtorum flammulis: *Reſtat*, inquit lib. I. de occult. philoſoph. cap. II. de ligationib. *nunc videre rem magnæ mirabilitatis, & ipſa eſt ligatio hominum in amorem vel odium, in agritudines & ſanitates, & eiusmodi. Item ligatio furum & latronum, vt in aliquo loco emere vel vendere nequeant: ligatio exercitus, vt metam aliquam tranſire non poſſit: ligatio nauium, vt nulla vi ventorum etiam infinitis velis per ventum tenſis portum egredi minime valeant: item ligatio molendini, vt nullo impetu volui poſſit: ligatio agri, vt fruges in eo produci nequeant: ligatio loci alicuius, vt in eo coædificari nihil poſſit: ligatio ignis, vt in aliquo loco accendi non poſſit, & quod aliquod combuſtibile adpoſito fortiſſimo igne non ardeat: item ligatio fulgurum & tempeſtatum*

ſtatum, vt nocere non poſſint: ligatio auium & ferarum, vt volare vel fugere nequeant: & horum ſimilia vix credibilia, quæ tamen ſæpius experientia cognita ſunt. Modi ligationum varii ab eodem Agrippa loco dicto peruulgati ſunt: *Fiunt autem*, inquit, *ligationes huiusmodi per veneficia, per collyria, vnguenta, potiones, ſiue philtra, per alligationes & ſuſpenſiones, per annulos, per faſcinationes, per fortes imaginationes & animi exceſſus, per imagines & characteres, per incantationes, & imprecationes, per lumina, per ſonos, per numeros, per verba & nomina, inuocationes, ſacrificia, adiurationes, exorciſmata, conſecrationes, deuotiones, perque varias ſuperſtitiones & obſeruationes, horumque ſimilia.* Sic legere memini ligari ſerpentem, vt nequeat loco cedere, quando hunc ſibilum quis edat: *Oſii, Oſiia, Oſii.* Sic verba: *Socnon Socnon*, eius eſſe aiunt efficaciæ, vt fluxus ſanguinis oppido ſiſtatur, ſi eſferantur vicies ſepties, parsque læſa digito annulari tangatur. Idem eſſe perhibent, ſi hæc muſſitentur: *Charat, Cara, Sarite, confirma, conſona, imabolite.* Sed & heliotropium collectum ſole in Leone exiſtente folioque lauri inuolutum cum dente lupi, itemque cynogloſſum geſtatum ſub digito pedis maximo homines ira accenſos & canes ligare adfirmant, vt illi nocere & maledicere, hi mordere & latrare nequeant. Non eſt, quare quis inhorreſcat, quod ego hæcce in chartam coniiciam. Neminem clam eſſe poteſt, plura & magis horrenda inueniri apud Albertum Magnum, Trallianum, Fernelium, Gocle-

Goclenium & ſexcentos alios, qui omnem vitam in artibus his ſublimibus atque altiſſimis egerunt. Poſtquam nobis ætas ingeniumque adoleuit, periculum non eſt, vt tam debile virus noxium noſtris poſsit eſſe animabus. Deinde ita quidem iſta ab illis referuntur: iisque fidem habeamus, quoad fas eſt. Sed in his videtur diſceptationis caput eſſe, vt excutiatur: an ſine contactu mutationes in corporibus producere valeant mortales? an ſpiritus mali corpora, prout eoruml ibido eſt, mouere ac transmutare atque in imagines formare poſsint? quam rem Antonius van Dalen comm. de miraculis, item de idololatria & ſuperſtitione ſub examen vocauit: porro an in verbis obſcuriſsimis, in numeris, in characteribus, circulorum linearumque ductibus, in ſono & aliis id genus obſeruationibus ea conſiſtat virtus, vt ligationum magicarum monſtroſos effectus habere poſsimus perſuaſos? Fateor in hoc ſcientiæ genere nullas me noctes inſomnes traduxiſſe, imo ne curioſi quidem aut diligentis hominis titulum adfectaſſe vnquam. Quare vt ego equidem in cauſam hanc controuerſam me demittam, animum nondum induxi neque inducturus facile ſum. Illud indicare hic liceat, me cum permultis mente adſequi haud valere, qui poſsint mortales lege rerum omnium peruerſa inconſultoque naturæ auctore & conſeruatore artibus ſuis magicis aut diaboli ope efficere, vt ſtent aquæ, turres fluant, domicilia ſalitent, legiones ſpiritu diffflentur, ægri deambulent, ſepulti & vermibus conſumti choreas du-

cant, ſenes ſtudeant pilæ, iuuenes algeant, eunuchi generent, gignant aniculæ, contra ad pariendum aptisſimæ ſterileſcant. O quam

Omnia transformant ſeſe in miracula rerum!

Atque hi ſunt illi, qui incantamenta quæuis, & magiæ potentiam, & ligationum vires, & portenta ſagarum, & monſtra diaboli iocum riſumque faciunt. Quoniam rem ipſam perſequi nunc non vacat, minimum referre noſtra quis crederet, vt illos, qui magiæ & veneficiorum incantationumque fidem omnem attenuatum iuerunt, breuiter percenſerem. Sed nec id conſilii hoc loco in pectore mihi eſſe potuit: quis enim omnes eruditorum, qui ſagarum & magiæ aniles fabulas perſtrinxerunt, ordines vna vel duabus pagellis perambulabit?

Nec tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget noſtrum.

Interim præcipue in ea cauſſa partes fuerunt ex Iurisconſultis Illuſtris THOMASII *de crimine magiæ atque de orig. & progr. proc. inquiſ. contra ſagas*; ex Theologis magni SPENERI in den Theol. Bedencken, & FRANCISCI HVTCHINSONII Theologiæ Doctoris in Tractatu idiomate Anglico conſcripto, cui titulus: *An hiſtorical eſſay concerning witchcraft.* Detrahere videar debitas huic Hutchinſonio laudes, ſi reticeam, quæ de eo leguntur dans la Bibliotheque Angloiſe ou Hiſtoire Litteraire de la Grande Bretagne l' an. 1718. tom. 3. partie 1. art. 3. p. 78. *Les erreurs les plus pernicieuſes s' introduiſent aiſement parmi les hommes. Nous n' en rapporterons ici que deux exemples tres-capables*

bles de détromper ceux, qui ne ſauroient concevoir, que certaines erreurs, quelque groſſieres qu' elles ſoient, ayent pû ſe gliſſer dans la religion Chrétienne. On a crû pendant pluſieurs ſiecles, que les perſonnes, qu' on appelle heretiques, meritoient la mort, & on les a fait bruler d' une maniere impitoiable. On a cru pendant pluſieurs ſiecles, qu' il y avoit des ſorciers, qui faiſoient des pactes avec le Demon, & on les a condamnez á expirer au milieu des flammes. Mais aujourdhui tous les Proteſtans ſans exception & tous les Catholiques Romains éclairez des approuvent le ſupplice des heretiques. Pour ce qui eſt du ſortilege, on le regarde à preſent comment une erreur vulgaire dans les pais mêmes, on l' on n' a point aboli les loix contre les ſorciers. On ne fait plus mourir en Angleterre les perſonnes accuſeés de ce crime: & les Cours Souveraines de France ne connoiſſent plus de ces ſortes de cauſes. Il eſt donc vrai, que l' on a oté la vie ſans raiſon à une infinité d' herctiques & de prétendus ſorciers. Aprés cela, doit-on être ſurpris que des erreurs moins preiudiciables à la ſocieté continuent de regner parmi les Chretiens? L' Auteur du Liure, dont nous allons rendre compte, s' eſt propoſé de faire voir, qu' il n' y a point de véritables ſorciers. Il a dédié ſon ouvrage à Milord Parker, Chef de Iuſtice des Plaidoyers Communs, & a Mr. le Cheualier Bury, Principal Baron de l' Echiquier. On ne doit pas s' imaginer que ce livre ſoit inutile. Voici un fait aſſez recent, que je communiquerai à mes Lecteurs, & qui les convaincra, que Mr. Hutchinſon n' a pas entrepris inutilement le combattre l' erreur vulgaire touchant les ſorciers. L' an 1712. une vieille femme, nommeé Jeanne Wenham,

fut accuſee d' être ſorciere. On lui fit ſon procès à Hertford (qui eſt la Capitale de la Province du même nom) & les Jurez la trouverent coupable. Le Juge etonné de cette déclaration, leur dit: Quoi? Meſſieurs, vous trouvez cette femme coupable d' avoir eu un commerce familier avec le Diable ſous la forme d' un chat? Oui, Milord, repondit le Chef des Jurez (en Anglois The Foreman of the Jury) *c' eſt a dire, celui qui porte la parole au nom de tous les autrer. Le Juge fut obligé de condamner cette femme à être penduë; mais il obtint la grace de la Reine Anne. --- Ce livre eſt un dialogue entre un Eccleſiaſtique, un Avocat & un Juré.* Sed ne excidat e memoria prudentiſſimi Ieſuitæ Patris SPEE *cautio Criminalis*, quo in libro acutum caput iam anno 1632. ſortilegiis, quibus imperitæ plebi illo æuo illudebatur, egregie rurſus illuſiſſe dicitur. Omnibus hiſce doctiſſimi Angli IOANNIS WEBSTERI liber *Diſplays of ſuppoſed witchcraft*; iungendus eſt. Qui acerrimi ſcriptor iudicii laudem Hutchinſonii non adæquaſſe ſolum verum exſuperauiſſe etiam videtur. Fac vero dari incantata matrimonia & ligationibus magicis illa obnoxia eſſe: annon rurſus medicamen dabitur ad ſoluendum faſcinum? Conſultam ea de re aliquando fuiſſe Facultatem Medicam N. ab amicis accepi, & reſpondiſſe eandem: **Sie wolten zwar glauben, daß wider das Neſtelknüpfen Kräuter gefunden würden, es wären ihnen aber dieſelbe unbekannt.** Egregium & prudentiſſimum Reſponſum! cui ſi quis adquieſcere dubitet, is mea quidem ſententia nec iuuabitur

anus

anus apud Petronium opera, quæ Polieno neruis ad Venerem deſtituto fuit ſalutaris, vt ipſe ille de ſe teſtatum reliquit: *Illa de ſinu licium protulit varii coloris, filis intortum, ceruicemque vinxit meam. Mox turbatum ſputo puluerem medio ſuſtulit digito, frontemque repugnantis ſignauit. Hoc peracto carmine ter me iuſſit exſpuere.* - -

Menſis agitur alter, cum Vir nobiliſſimus IOANNES HELVIGIVS ZIELINSKI mihi mitteret Diſſertationem *de coniugibus incantatis eorumque ſeparatione*, me Decano, ſi amplisſimo Ordini Iurisconſultorum ita viſum fuerit, publice contra Diſſentientes tuendam. Expoſui, vt par eſt, illius deſiderium in Facultatis conſeſſu, Diſſertationemque, in qua nihil immataueram, nihil interpoſueram, aut interpolaueram produxi. Probari quoque illam inclyto Ordini Iuridico intellexi. Hac itaque ita ferente occaſione libuit non tam meam de incantationibus & ligationibus matrimonii ſententiam dicere, quam effectus illarum negantium rationes leuiſſime indicare. Equidem videar ſaltem, magiam omnem & incantamenta rem noſtro æuo pene occiſam habere. Verum quemadmodum a nemine, dum ſpiritum traham, poſtulabo, vt ad mea ſeſe præcepta velut ad leges alliget, ita eandem ſentiendi libertatem mihi vicisſim ab aliis largiendam eſſe iudico. Quare ex inſtituto maiorum laudabili reſtat, vt nobiliſſimi Candidati IOANNIS HELVIGII ZIELINSKI ortum vitæque & ſtudiorum rationem cognoſcamus. Vt exordiar inde, vnde oportet, Hamburgum, decus Germaniæ, natales illius

sibi vindicat. Etsi quouis loco ingenia nascantur præclara, non immerito tamen inter bona fortunæ numeratur, in officina aliqua omnis politioris litteraturæ in lucem edi. Genitus est die quarto Februarii anno septingesimo supra millesimum Patre IOANNE IACOBO ZIELINSKI, Viro nobilissimo & Consultissimo, primum causarum forensium apud Hamburgenses vsque ad annum sextum & decimum supra millesimum septingentesimum oratore disertissimo & celeberrimo, postea Regiæ Maiestatis Daniæ & Noruagiæ Consiliario Cancellariæ. Hic puerum non tantum publicis Lyceorum, quæ Hamburgi florent, præceptoribus, verum domesticæ quoque Ahasueri Burmesteri Notarii Cæsarei Publici institutioni tradidit. Perceptis litterarum rudimentis studiorumque humanitatis cognitione non leuiter tinctus noster cœpit etiam iuuenis admodum ex ductu optimi Parentis ad negotia forensia adplicare animum. Verum deinceps ex eodem genitoris prudentissimi consilio ad Academiam Regiomontanam, vt per grauiores iuris disciplinas omnes mentem circumferret, ablegatus est. Auulsi a patria solum illius dulce & carum sæpius cogitamus: Igitur cum ipsa Prussia orta sit gens Zielinskiorum, ne miremur, quod Prusficam adire Academiam iussus fuerit. Zielinskios enim claritudine & nobilitate generis præcellentes surrexisse in Polonia: & quosdam illorum religionis causa in Prussiam concessisse, hosque, vt a Polonicis Zielinskiis sese distinguerent, litteram de præposuisse nomini, proditum memo-

riæ

riæ eſt. Vid. Simon Okolski in Orbe Polonico. Hartknoch. in Chronico Prusſico p. 356. & 451. aliique. Ac nuper etiam litteræ a Comite PACIO, quem Comitia regni Poloniæ anno MDCCII. diſſoluta celebrauerunt, ad quendam vinculo propinquitatis Candidato noſtro coniunctum exaratæ nobilitatem antiquæ huius gentis adhuc in Polonia peruigentem clare teſtantur. Ab re non facturum me eſſe arbitror, ſi luculentum iſtud teſtimonium huc transſcribam.

CASIMIRVS MICHAEL *Comes in Dovvspuda & Rozanka Pac, Eques Melitenſis, Mareſchalcus Curiæ M. D. Lit. Commendator Pornanien. & Stvvolovvicen. Capitaneus Pincen. Szirvvintenſis &c.*

Notum teſtatumque præſenti atteſtatione mea facio vniuerſis eandem lecturis, & cæteris, quibus ſcire conuenit: Quod multum illuſtris Familia Zielinski appellata ſemper floruerit nobilitate in Poloniæ Regno, fueritque prærogatiuis celeberrima, quando & ad præſens adhuc tot tantaque ſpecimina extant, quæ egregia huius Familiæ facta ſupremarumque dignitatum decora, quibus erat ſemper & nunc eſt ornata, ſingulorum oculis dilucide offerunt. In maiorem huius rei fidem propria manu me ſubſcripſi, ſigillumque meum adponi curaui. Datum in hæreditariis bonis meis Dowspudienſibus d. 30. Martii anno 1715.

CASIMIRVS MICHAEL *Comes Pac, Eques Melitenſis, M. D. L. Curiæ Mareſchalcus &c.*

(L. S.)

Noſter

Noſter itaque, dum in celeberrima Regiomontana commoratus eſt, ſummis Anteceſſoribus, IOANNI STEINIO itemque BECKENSTEINIO, cui in Auguſtiſſimi Imperatoris Ruſſiæ Academia, quæ Petroburgi omnis generis ſcientias in maius meliusque prouehit, munus Profeſſoris delatum, operam dedit. Præſertim viro conſultiſſimo BALTHASARI TILESIO, Regiomontanæ nunc Anteceſſori iuris primario, ſe adiunxit, conſiliaque & ductum eius ſecutus eſt, defenditque hoc ipſo Præſide anno MDCCXXV. publicam Diſſertationem, de Cautela bey Verpfändung meiner Haab und Güter. Digreſſus anno MDCCXXVI. Pruthenicis Athenis Dantiſcum aliasque ſplendidas munditieque adfluentes vrbes ſpectauit. Tandem ſub finem anni MDCCXXVI. in Holſatiam reuerſus primum mente & meditatione crebra recolens, quæ Regiomonti & alibi hauſerat, mox praxi forenſi animum adiicere cœpit, ac deinde quo fructus induſtriæ perciperet vberiores, a Facultate noſtra Iuridica, vt titulo Doctoris ornaretur, petiit. Quamobrem impetrata admiſſione ad examina, & reſpondendi alacritate & docta legum enodatione ita abunde Ordinis noſtri impleuit exſpectationem, vt iudicatus ſit digniſſimus, qui, quam obtulerat, Diſſertationem *de coniugibus incantatis eorumque ſeparatione* e publico ſuggeſtu futuro die Decembris tutaretur. Quod igitur muneris mei eſt, Proceres generis dignitatumque ſuarum ſplendore conſpicuos, & fautores Muſarum ſingulos, noſtrosque etiam, vt ſolemnem hanc diſputationem audiant, quo par eſt, cultu & obſeruantia rogo. P. P. Kiliæ d. Decembris MDCCXXVII.

(L. S.)

([illegible] [illegible] Monatschr. 1784).